
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXXVII, 2

SECTIO J

2024

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie. Wydział Twórczości,
Interpretacji i Edukacji Muzycznej

KINGA JENDRYSIK

ORCID: 0009-0009-3073-9328

kinga.jendrysik@vp.pl

*Metody kształcenia kompetencji wokalnych dzieci w młodszy
wieku szkolnym. Zarys badań własnych*

Methods for Developing Vocal Competences in Early School-Age Children Outline
of Laboratory Tests

PROPOZYCJA CYTOWANIA: Jendrysik, K. (2024). Metody kształcenia kompetencji wokalnych dzieci w młodszy wieku szkolnym. Zarys badań własnych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 37(2), 123–134. DOI: 10.17951/j.2024.37.2.123-134.

ABSTRAKT

Artykuł stanowi prezentację części badań przeprowadzonych w ramach przygotowywania rozprawy doktorskiej. Badania zakresem obejmowały tematykę kształcenia kompetencji wokalnych dzieci w wieku 6–7 lat oraz metod pracy, jakie stosują nauczyciele w obszarze nauczania piosenek na pierwszym etapie edukacyjnym. Badania odbyły się w roku szkolnym 2021/2022. Wzięło w nich udział 16 nauczycieli i 205 uczniów (ich podopiecznych) klas pierwszych szkół podstawowych województwa śląskiego. Głównym celem badań było poznanie i zbadanie metod nauczania piosenek w klasie pierwszej szkoły podstawowej oraz określenie, czy i w jakim stopniu metody te wpływają na rozwój kompetencji wokalnych dzieci. W artykule przedstawiono założenia i przebieg badań wraz z wynikami pierwszej ich części – badania kompetencji wokalnych uczniów. Ponadto opisano narzędzie, jakie zastosowano w drugim etapie – badaniu nauczycieli, czyli Dzienniczek nauczania piosenki, który stanowi próbę autorskiego opracowania procesu nauczania, a więc m.in. metod pracy z uczniami zastosowanych przez nauczycieli biorących udział w badaniu. Artykuł stanowi opis części przeprowadzonych badań i sygnalizuje wyniki uzyskane na pierwszych ich etapach. Wyniki w ostatecznym kształcie zostaną przedstawione w rozprawie doktorskiej.

Słowa kluczowe: edukacja muzyczna; edukacja wczesnoszkolna; śpiew; kompetencje wokalne; kompetencje nauczycieli

WPROWADZENIE

W niniejszym artykule nawiązuję do podjętego przeze mnie tematu rozprawy doktorskiej pt. *Metody nauczania śpiewu i ich skuteczność w kontekście rozwoju kompetencji wokalnych dzieci w klasie pierwszej szkoły podstawowej*. Zakres tematyczny pracy doktorskiej wpisuje się w obszar edukacji muzycznej na etapie wczesnoszkolnym opartej na śpiewie, który stanowi podstawową formę wychowania muzycznego i aktywność uczniów w klasach I–III. W roku szkolnym 2021/2022 przeprowadziłam pierwszą część badań kompetencji wokalnych uczniów klas pierwszych szkół podstawowych, które dostarczyły informacji na temat poziomu umiejętności wokalnych dzieci w młodszym wieku szkolnym. W założeniach badań przyjąłm hipotezę, że wpływ na obecny stan kompetencji wokalnych uczniów mają metody pracy nauczycieli. Inspiracją do podjęcia wspomnianej tematyki rozprawy doktorskiej były badania Kamińskiej, których rezultatem jest publikacja pt. *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich poziom, rozwój i uwarunkowania* (1997). Opublikowane tu wyniki badań skłoniły mnie do zorientowania się w dzisiejszym stanie kompetencji wokalnych dzieci w młodszym wieku szkolnym. W swoich badaniach postanowiłam pójść o krok dalej i zorientować się także w stanie metod stosowanych przez nauczycieli pracujących z dziećmi na pierwszym etapie edukacyjnym.

W artykule przedstawiam najważniejsze założenia i cele badań oraz wyniki pierwszej ich części, czyli badania kompetencji wokalnych dzieci. Opisuję także narzędzie, jakim posłużyłam się do zweryfikowania metod pracy dydaktycznej nauczycieli – jest to autorski Dzienniczek nauczania piosenki, który dokumentuje przebieg procesu dydaktycznego. Dzienniczki obecnie podlegają analizie, po zakończeniu której będzie można wyciągnąć końcowe wnioski dotyczące korelacji zachodzących pomiędzy poziomem kompetencji wokalnych uczniów a zastosowanymi i opisanymi przez nauczycieli metodami pracy.

PODSTAWY TEORETYCZNE BADAŃ – ŚPIEW JAKO NAJWAŻNIEJSZA
FORMA EDUKACJI MUZYCZNEJ

Śpiew według Kodály (2002), którego koncepcja jest mi szczególnie bliska, to podstawowa forma edukacji muzycznej, będąca początkiem umuzykalnienia i punktem wyjścia do dalszego rozwoju muzycznego dziecka. Kodály traktuje głos jako instrument najbliższy człowiekowi, najbardziej mu dostępny i naturalny. Śpiewem można wyrazić bowiem zarówno indywidualne, jak i zbiorowe przeżycia. Niegdyś – szczególnie ludziom żyjącym na wsi – służył do wyrażania swoich emocji. Tradycje muzyczne były tam przekazywane ustnie z pokolenia na pokolenie i tak przetrwały do dziś. Wspólne muzykowanie, szczególnie za pomocą śpiewania melodii ludowych, stanowiło podstawową formę uprawiania

muzyki. Według Kodály'a śpiewanie jest instynktownym i naturalnym językiem dzieci, a im młodsze dziecko, tym bardziej go potrzebuje, tak jak ruchu. Najlepszym wstępem do kształcenia muzycznego jest śpiew i to właśnie z tej formy edukacji muzycznej powinna wypływać wszelka wiedza muzyczna. Z przytoczonych kilku myśli Kodály'a wynikają następujące zasady:

- śpiew stanowi podstawową formę edukacji muzycznej, podstawę kształcenia słuchu wewnętrznego;
- śpiew umożliwia w pełni zrozumienie języka muzycznego, poprzez śpiewanie dziecko doświadcza zjawisk muzycznych;
- poprzez śpiew dziecko uczestniczy w kulturze muzycznej;
- śpiew pełni m.in. funkcje ogólnorozwojowe i rekreacyjne;
- w edukacji muzycznej śpiew pełni ważną funkcję integrującą grupę.

Śpiewaniu w edukacji muzycznej poświęcono wiele publikacji. Aktywne muzykowanie w młodszym wieku szkolnym stanowi fundament dla ogólnego rozwoju muzycznego dziecka. To „rodzaj kontaktu z muzyką i środek wychowania mający najdawniejsze i zarazem najpiękniejsze tradycje” (Przychodzińska, 1969, s. 97).

Muzykowanie, a więc ekspresja twórcza, daje dzieciom możliwość kontaktu z muzyką artystyczną, a co za tym idzie obcowania z pięknem oraz kształcenia poczucia estetyki. Dadak-Kozicka (1992, s. 8) podkreśla, że „śpiewem można wyrazić indywidualne i zbiorowe przeżycia, głos stanowi najbardziej dostępny człowiekowi instrument, z którego może korzystać przy stosunkowo niewielkich trudnościach technicznych”. Do podobnych wniosków dochodzą Lipska i Przychodzińska, Burowska, Waluga i wielu innych autorów.

Piosenka jest dla dziecka formą, która posiada walory ekspresyjno-estetyczne. „Jest to miniatura muzyczna, dostępna wykonawczo dla nie w pełni jeszcze ukształtowanego głosu, zawierająca proste treści słowno-muzyczne, które dziecko potrafi zrozumieć i przeżyć. Piosenka – łącząca muzykę ze słowem – ułatwia dziecku pierwsze kontakty z trudną dla niego, bo abstrakcyjną, sztuką dźwięków i jest dla dziecka podstawową formą muzycznej ekspresji” (Przychodzińska, 1969, s. 16).

W polskich doświadczeniach, w obszarze zarówno badań, jak i praktyki, widnieją spektakularne przykłady wykorzystania śpiewu jako podstawowej formy edukacji muzycznej. Mowa tutaj o pracach Kamińskiej, a także Walugi czy Czarneckiej, będących autorkami podręczników opartych na kodályowskiej koncepcji, przeznaczonych dla klas I–III, pt. *Rozśpiewana szkoła* (Czarnecka, Waluga, 1995, 1996). Ich rezultatem było powstanie tzw. klas śpiewających, funkcjonujących na wzór węgierskich klas kodályowskich. Rozpoczynając pracę jako nauczyciel w szkole podstawowej i mając możliwość prowadzenia lekcji muzyki w klasach I–III, jako specjalista swoją pracę podobnie oparłam na założeniach kodályowskiej koncepcji edukacji muzycznej i „klas śpiewających”, dostosowując je do własnych warunków pracy.

STAN BADAŃ

W związku z tym, że moje badania poruszają tematykę zarówno kompetencji wokalnych uczniów, jak i kompetencji nauczycieli, przedstawię kilka przykładów dotychczas przeprowadzonych w tym zakresie badań.

W przypadku badań uczniów jednymi z pierwszych były badania Kamińskiej, które ukazały poziom kompetencji wokalnych polskich dzieci i młodzieży. Próba badawcza przeprowadzona została na grupie 445 dzieci w wieku 6–17 lat i odbyła się raz. Nagrania wykonanych piosenki były rejestrowane na taśmie magnetofonowej. Do badań wybrana została piosenka *Panie Janie* oraz druga, wybrana przez badanego ucznia. Wyniki badań wykazały, że w przedziale wiekowym 6–17 lat aż 70% badanych reprezentowało niski poziom zdolności muzycznych, a tylko 30% poziom wysoki (ocena 4 i 5 w 6-stopniowej Skali oceny kompetencji wokalnych Kamińskiej, stworzonej specjalnie na potrzeby tych badań; zob. Kamińska, 1997, s. 118). Jednym z najważniejszych wniosków jest stwierdzenie, że kompetencje wokalne rozwijają się do 9. roku życia dziecka. Biorąc pod uwagę ten przedział wiekowy, badania wykazały także znaczący przyrost zdolności muzycznych. Średnia ocena śpiewu dzieci w wieku 6 lat to 1,81, a dzieci w wieku 9 lat – 2,79. Wśród współczesnych badań należy wymienić te przeprowadzone przez Welcha w 2008 r., które wykazały różnice w rozwoju śpiewu związane z wiekiem i płcią. Dziewczynki, podobnie jak w badaniach Kamińskiej, osiągnęły lepsze wyniki niż chłopcy. Dodatkowo dzieci w wieku około 10 lat osiągnęły lepsze wyniki niż dzieci 7-letnie. W latach 2006–2007 badania nad rzeczywistymi kompetencjami muzycznymi dzieci z klas trzecich szkół powszechnych przeprowadziła Weiner. Każde dziecko z grupy 176 uczniów zaśpiewało dwie pieśni: *Panie Janie* oraz *Hymn państwowy*. Jak podkreśla Weiner (2010, s. 218–223), „blisko 27% tej populacji [badanych] to dzieci monotoniczne. (...) Przeprowadzone przeze mnie badania wskazują wyraźnie na brak rozwoju umiejętności śpiewu w czasie nauki w klasach początkowych. Mimo że na lata od 6. do 9. życia powinna przypadać faza najintensywniejszego przyrostu kompetencji wokalnych (...), badani pozostali na poprzednim (przedszkolnym) etapie rozwojowym w zakresie poziomu śpiewu (spora grupa dzieci monotonicznych, niewielki odsetek dzieci poprawnie intonujących, zdecydowana większość prezentuje niski i bardzo niski poziom kompetencji wokalnych). (...) W studiach nad kompetencjami wokalnymi dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie wykryto jak dotąd tak dramatycznego, jak zaprezentowany wyżej, poziomu śpiewu. (...) Poziom aktualnych kompetencji wokalnych dziewięciolatków należy uznać w tym świetle za alarmujący”. Badania Frołowicz z 2010 r. na grupie 94 uczniów klas trzecich pokazują, że uczniowie z punktacją 0 w 6-stopniowej skali Kamińskiej oraz dzieci prezentujące niskie wyniki kompetencji wokalnych stanowią około 20% badanej grupy.

Na etapie edukacji wczesnoszkolnej podstawa programowa przewiduje jedną godzinę tygodniowo zajęć muzycznych, które nauczyciel może realizować według własnego uznania: jako osobny przedmiot lub integrując zajęcia muzyczne z innymi zajęciami edukacji wczesnoszkolnej. Mimo że wytyczne Ministerstwa Edukacji Narodowej dopuszczają prowadzenie osobnej lekcji muzyki przez specjalistę, w rzeczywistości tak się nie dzieje. Powody takiej sytuacji leżą w kwestiach związanych z zatrudnieniem nauczycieli.

Sondażowe badania przeprowadzone przez Weiner w 2015 r. dotyczyły całokształtu pracy nauczyciela w zakresie edukacji muzycznej oraz wykazały, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w większości nie są zaangażowani w żadną aktywność muzyczną. Większość z nich deklaruje, że posiadają umiejętność gry na instrumencie w stopniu podstawowym. W obszarze uczestniczenia uczniów w kulturze muzycznej (koncerty muzyczne) pedagodzy odpowiadali w większości, że uczestniczą w takich wydarzeniach najczęściej raz lub dwa razy w roku (Waluga, Weiner, 2016). Szerszy zakres badań nauczycieli reprezentują badania Majznera. Autor wykazał w nich braki w posiadanych wiadomościach teoretycznych z dziedziny muzyki oraz w wiedzy z zakresu wychowania muzycznego. W badaniach pedagodzy odpowiedzieli, że chętnie powierzyliby prowadzenie zajęć muzycznych nauczycielowi specjalście, co potwierdziło się w badaniach Weiner (Smółka, Symula, 2020). Badania przeprowadzone przez Bonnę (2016) wykazały, że nauczyciele w większości nie potrafią grać na instrumencie, a za stan związany z ich nieprzygotowaniem do prowadzenia zajęć muzycznych i za brak doświadczenia obarczają winą placówki kształcenia nauczycieli.

Jeden z obszarów moich badań skupiał się na metodach nauczania piosenek. Uczestniczący w badaniach pedagodzy za najbardziej efektywny sposób uczenia podali naukę za słuchu, do której zaliczyli: słuchanie oryginalnych nagrań (ponad połowa respondentów – śpiewanie piosenki przez nauczyciela *a cappella*, około 24% nauczycieli) oraz śpiewanie piosenki z akompaniamentem instrumentów granych na żywo (około 14% badanych; zob. Waluga, Weiner, 2016).

Według badań w zakresie metod stosowanych podczas nauczania śpiewu (piosenek) 30% respondentów używa do nauki nagrania. Badania Smółki i Symuli przeprowadzone wśród uczniów i nauczycieli przedszkola oraz klas I–III szkół podstawowych ukazały następujące realia pracy na zajęciach muzycznych w klasach początkowych: brak przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć muzycznych na studiach wyższych (deklarowany przez nauczycieli), brak umiejętności lub niskie umiejętności w zakresie gry na instrumencie przez nauczycieli, znikoma znajomość metod i koncepcji edukacji muzycznej (najbardziej znane to metoda Orffa i Strauss), chęć podnoszenia przez pedagogów kwalifikacji do nauczania zajęć muzycznych, wykorzystywanie na zajęciach przede wszystkim sprzętu audio do odtwarzania muzyki (Smółka, Symula, 2020).

Wybrane i przedstawione na potrzeby niniejszego artykułu badania stanowią jedynie fragment rozprawy doktorskiej.

PRZEBIEG BADAŃ WŁASNYCH

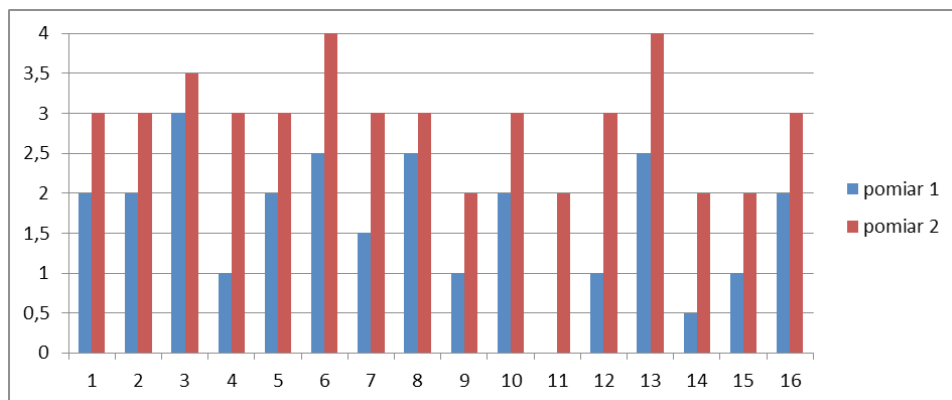
W roku akademickim 2021/2022 przeprowadziłam badania, w których udział wzięły dwie grupy: uczniowie i nauczyciele. W badaniach wybranych zostało losowo 16 nauczycieli i 205 uczniów uczęszczających na zajęcia tych nauczycieli w klasach pierwszych szkół podstawowych na terenie województwa śląskiego. Wybór szkół uzasadniony był możliwością osobistego przeprowadzenia rejestracji wykonań piosenek. Badania uczniów dotyczyły rozwoju poziomu kompetencji wokalnych po roku nauki. Ich istotną cechą było porównanie (po roku nauki) zarejestrowanych indywidualnych wykonań dwóch piosenek z repertuaru muzycznego folkloru dziecięcego. Wybór pieśni uzasadniony był ich poziomem trudności i wartościami płynącymi z dziecięcej muzyki ludowej. Wyboru dokonałam z publikacji Dadak-Kozickiej pt. *Śpiewajże mi jako umiesz* (1992). W październiku uczniowie śpiewali piosenkę *Chodźmy wszyscy parami*, a w czerwcu *Czyżyku, czyżyku*. Oceny wykonań uczniów dokonało trzech sędziów kompetentnych, stosując 6-stopniową (0–5) Skalę oceny kompetencji wokalnych Kamińskiej. W badaniach nauczycieli zastosowana została metoda sondażu diagnostycznego przy użyciu narzędzia, jakim jest kwestionariusz ankiety, a także metoda analizy dokumentów przy zastosowaniu Dzienniczka nauczania piosenki, który stanowi autorские opracowanie sposobu dokumentacji przebiegu nauki piosenki.

Na początku września 2021 r. nauczyciele otrzymali materiały do nauki piosenki: nagranie mp3 i zapis nutowy piosenki *Chodźmy wszyscy parami* oraz Dzienniczek nauczania piosenki wraz z instrukcją. W październiku odbyły się indywidualne nagrania wykonań uczniów, które przeprowadziłam osobiście. Po zakończeniu etapu nagrań uczniów nauczyciel oddawał wypełniony Dzienniczek nauczania piosenki. Następnie stworzyłam Kartę oceny sędziów kompetentnych, którą wraz z nagraniami wykonań uczniów oraz skalą oceny Kamińskiej przesyłałam do wybranych wcześniej sędziów kompetentnych.

W marcu 2022 r. nauczycielom został wysłany kwestionariusz ankiety zawierający metrykę badanych oraz pytania dotyczące metod i form pracy w zakresie kształcenia kompetencji wokalnych uczniów w klasach pierwszych szkoły podstawowej. Na przełomie kwietnia i maja 2022 r. nauczycielom zostały wysłane materiały do nauki drugiej piosenki. W czerwcu przeprowadzono drugą próbę badawczą. Nagrania odbywały się w taki sam sposób jak podczas pierwszego badania. Nagrywane były wykonania tych samych uczniów, w tej samej kolejności i przy zastosowaniu takich samych zasad i formuły nagrań. Ponownie zebrane zostały Dzienniczki nauczania piosenki, a materiał audio przekazano do oceny sędziom kompetentnym.

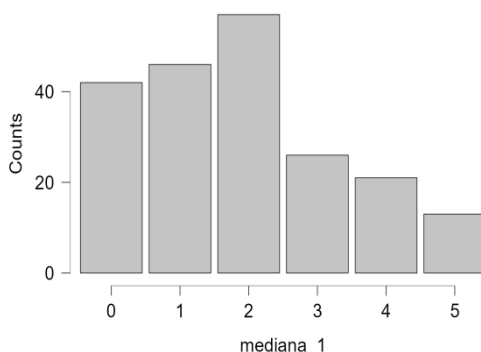
WYNIKI BADANIA KOMPETENCJI WOKALNYCH

Wyniki badania kompetencji wokalnych (Jendrysik, 2023) przedstawione zostały przy użyciu mediany wyciągniętej z oceny trzech sędziów kompetentnych. Zgodność ocen sędziów została sprawdzona współczynnikiem Kendalla. W badaniu pierwszym wyniósł on 0,87, a w drugim – 0,93. Rysunek 1 przedstawia rozkład wyników w szesnastu klasach pierwszych (grupach badawczych). Wykres stanowi porównanie, z którego wynika, że wykonania uczniów lepiej ocenione zostały przez sędziów podczas drugiego badania – w czerwcu 2022 r. uczniowie otrzymali wyższe wyniki.



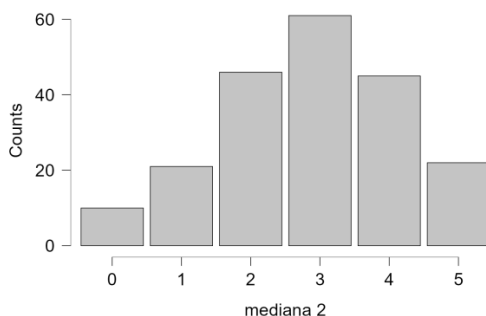
Rysunek 1. Porównanie wyników badania pierwszego i drugiego szesnastu klas pierwszych
Źródło: opracowanie własne.

Rysunki 2 i 3 przedstawiają rozpiętość wyników pierwszej i drugiej próby badawczej. Podczas pierwszego badania najwięcej osób uzyskało ocenę 2, a następnie 1 i 0. Podczas drugiej próby badawczej najwięcej uczniów uzyskało ocenę 3, a następnie 2 i 4. Widoczne jest więc uzyskanie przez uczniów wyższych ocen w drugiej próbie badawczej.



Rysunek 2. Rozpiętość wyników – badanie pierwsze

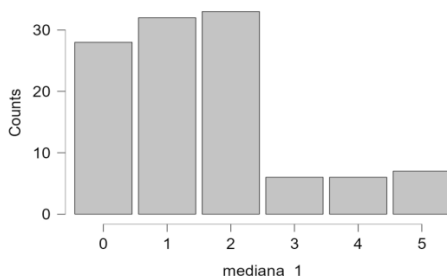
Źródło: opracowanie własne.



Rysunek 3. Rozpiętość wyników – badanie drugie

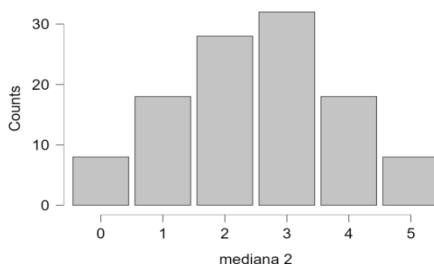
Źródło: opracowanie własne.

Zarówno podczas pierwszego, jak i podczas drugiego badania to uczennice zostały ocenione wyższą punktacją przez sędziów. U uczniów dominantą w badaniu pierwszym jest ocena 2, a następnie 1 i 0, natomiast w badaniu drugim – ocena 3, a następnie 2, 4 i 1. W przypadku uczennic dominantą w badaniu pierwszym również jest ocena 2, a następnie 3 i 4. W badaniu drugim dominantą jest ocena 3, a następnie 4 i 2. Uczennice rzadziej niż uczniowie otrzymywały ocenę 0 i 1 podczas obu prób badawczych. Rysunki 4–7 prezentują rozpiętość wyników z podziałem na płeć.



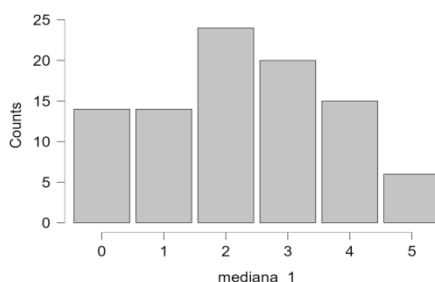
Rysunek 4. Wyniki uczniów – badanie pierwsze

Źródło: opracowanie własne.



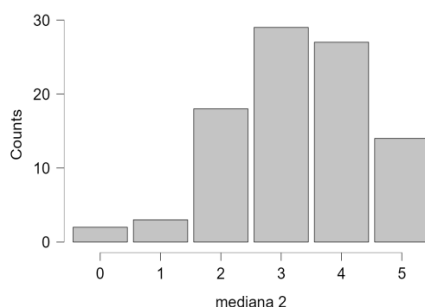
Rysunek 5. Wyniki uczniów – badanie drugie

Źródło: opracowanie własne.



Rysunek 6. Wyniki uczennic – badanie pierwsze

Źródło: opracowanie własne.



Rysunek 7. Wyniki uczennic – badanie drugie

Źródło: opracowanie własne.

Badanie kompetencji wokalnych stanowiło jedynie pierwszą część moich badań, ale pokazało, że w zakresie umiejętności wokalnych polskich dzieci niewiele zmieniło się na przestrzeni lat. Podobnie jak w wyżej opisanych badaniach, przeprowadzonych wcześniej przez innych badaczy, dzieci sześć- i siedmioletnie śpiewają średnio na poziomie oceny 2 i 3 w 6-stopniowej skali Kamińskiej. Dodatkowo potwierdził się fakt, że uczennice w tym wieku śpiewają lepiej niż uczniowie.

DZIENNICZEK NAUCZANIA PIOSENKI JAKO NARZĘDZIE BADAWCZE SŁUŻĄCE DO POZNANIA METOD PRACY NAUCZYCIELI

Stworzony przez mnie autorski Dzienniczek nauczania piosenki to narzędzie badawcze, które posłużyło w badaniach własnych do poznania, w jaki sposób nauczyciele pracują z dziećmi w zakresie kształcenia ich umiejętności wokalnych. W klasach początkowych piosenka stanowi najbardziej przystępną dla dziecka formę rozwoju umiejętności śpiewu. W związku z udziałem w moich badaniach prawie 20 nauczycieli nie sposób było obserwować wszystkie przeprowadzane przez pedagogów lekcje we wszystkich klasach biorących udział w badaniu. Jednocześnie

założyłam, że obecność osoby trzeciej zakłócałaby naturalną atmosferę lekcji i dobór metod pracy przez nauczyciela. W związku z tym powstał Dzienniczek nauczania piosenki, który stanowi autorską metodę opracowania przebiegu nauki. W moich badaniach nauczycielom pozostawiona była dowolność w doborze czasu na naukę piosenki, ale poza ograniczeniem, że mają na naukę materiału maksymalnie miesiąc (cztery pełne tygodnie). Dostarczono zarówno materiał nutowy piosenki, jak i nagranie audio. Nauczyciel mógł więc rozplanować czas pracy nad piosenką tak, jak uważał to za słuszne i jak zwyczajowo planuje pracę z piosenką. Założeniem dla stworzenia Dzienniczka nauczania piosenki, o czym poinformowani zostali nauczyciele, było zapisywanie w nim wszystkich działań, jakie związane były z materiałem muzycznym przez określony miesiąc. Pedagog mógł zakończyć pracę z piosenką wcześniej, gdy uznał, że dzieci opanowały już materiał w stopniu wystarczającym i swobodnie wykonują utwór. Aby ujednolicić pracę, wprowadziłam pewne ograniczenie, mianowicie podzieliłam Dzienniczek na trzy tabele, stanowiące trzy etapy nauki piosenki: prezentację piosenki, naukę właściwą oraz utrwalenie poznanego materiału. Reasumując, czynnikami ograniczającymi pedagogów był jedynie okres 4 tygodni i podział pracy na trzy wyżej wskazane etapy.

W Dzienniczku stworzonym w formie tabeli zawarłam informacje wstępne dotyczące przebiegu, celów i najważniejszych założeń moich badań oraz instrukcję wypełniania Dzienniczka (zob. rysunek 8).

Dzienniczek nauczania piosenki
<u>Instrukcja wypełnienia <i>Dzienniczka nauczania piosenki</i>:</u> Dzienniczek opracowany jest w formie tabeli podzielonej na trzy części wynikające z etapu nauki piosenki: prezentacji, nauki i utrwalenia. Nauczyciele proszeni są o wypełnianie Dzienniczka w formie cyfrowej, aby możliwe było dowolne edytowanie szerokości wierszy. Kolumna pierwsza: data Nauczyciel każdorazowo wpisuje datę wykonania danego zadania, czy ćwiczenia. Kolumna druga: przebieg, opis zadań i ćwiczeń Nauczyciel każdorazowo opisuje w kolejności chronologicznej, w punktach, wszystkie działania związane z nauką piosenki: sposób prezentacji piosenki, ćwiczenia wykorzystane do nauki i utrwalenia piosenki wraz z poleceniami, jak również wskazuje, czy ćwiczenie wykonywał jeden uczeń, grupa, wszyscy uczniowie, itp. Kolumna trzecia: czas wykorzystany na przeprowadzone zadania i ćwiczenia Nauczyciel każdorazowo wpisuje, ile czasu (orientacyjnie) poświęcił na dane zadania i ćwiczenia. Kolumna czwarta: określenie celu poszczególnych zadań, ćwiczeń Nauczyciel każdorazowo wpisuje, w jakim celu wykonywał dane zadanie i ćwiczenie.

Rysunek 8. Instrukcja wypełniania Dzienniczka nauczania piosenki

Źródło: opracowanie własne.

Nauczyciel, wypełniając dokument, miał za zadanie zapisać w nim wszystkie ćwiczenia i zadania, jakie wykonywał z dziećmi i jakie miały służyć nauce nowego materiału muzycznego. Nauczyciel podawał więc liczbę uczniów w swojej klasie, których nauczał, a następnie wpisywał każdorazowo datę i czas, jaki przeznaczył na dane ćwiczenia (czasem była to cała lekcja, a czasem tylko kilka jej minut). Przebieg i opis zadań oraz ćwiczeń miał zostać przeprowadzony jak najbardziej dokładnie i szczegółowo, tak aby w trakcie analizy dokumentów można było określić konkretne zastosowane przez pedagogów metody pracy dydaktycznej. Dodatkowo, aby zweryfikować wiedzę i umiejętności w zakresie kompetencji do pracy dydaktycznej w obszarze edukacji muzycznej, nauczyciele zostali poproszeni o podanie, jaki ich zdaniem cel miało spełniać wprowadzenie konkretnego ćwiczenia/zadania.

Analiza Dzienniczków dostarczyła zarówno wiedzy w obszarze dydaktyczno-metodycznym edukacji muzycznej na pierwszym etapie edukacji, jak i wglądu w zakres wiedzy i umiejętności nauczycieli. Często to sam język, jakim opisane były muzyczne działania, dostarczał informacji o kompetencjach nauczyciela. Analiza materiałów pozwoliła na określenie szczegółowych metod pracy, jakie zastosowali nauczyciele. W procesie analizy uznałam, że specjalnie na potrzeby badań nie zostanie zmieniona nomenklatura, jaka została zastosowana przez nauczycieli w Dzienniczkach, aby jeszcze dobitniej pokazać realia panujące na zajęciach muzycznych w klasach początkowych szkół podstawowych.

ZAKOŃCZENIE

Wyniki pierwszego etapu badań – badania kompetencji wokalnych – potwierdziły alarmująco niski poziom kompetencji wokalnych uczniów sześciu- i siedmioletnich uczęszczających do szkół podstawowych. Uczniowie otrzymali wyższe oceny w drugim, czerwcowym badaniu niż w pierwszym, które odbyło się we wrześniu. Progres w rozwoju kompetencji wokalnych będzie można wyjaśnić dopiero po całościowej analizie zebranych materiałów badawczych. Wyniki badań, a w szczególności porównanie stosowanych i opisanych w Dzienniczku nauczania piosenki metod wraz z wynikami badania kompetencji wokalnych podlegają obecnie analizie i zostaną opisane w rozprawie doktorskiej. Wyniki całościowe badań mogą dostarczyć cennych informacji dotyczących poziomu umiejętności śpiewu dzieci i poziomu kształcenia w obszarze edukacji muzycznej na etapie wczesnoszkolnym oraz kompetencji pedagogów i uczniów. Do tej pory badania prowadzone w tym zakresie opierały się zwyczajowo tylko na jednej z wyżej wskazanych grup, pomijając niejako zależności, jakie wynikają z relacji uczeń-nauczyciel. Mam nadzieję, że wyniki moich badań pozwolą także na wysnucie wniosków praktycznych oraz zwrócą uwagę na sytuację wychowania muzycznego w szkołach powszechnych, zarówno na etapie wczesnoszkolnym, gdzie sytuacja jest alarmująca, jak i w całokształcie nauczania ogólnego.

BIBLIOGRAFIA

- Bonna, B. (2016). *Zdolności i kompetencje muzyczne uczniów w młodszym wieku szkolnym*. Bydgoszcz: UKW.
- Czarnecka, M., Waluga, A. (1995, 1996). *Rozśpiewana szkoła*. Warszawa: Stentor.
- Dadak-Kozicka, K. (1992). *Śpiewajże mi jako umiesz*. Warszawa: WSiP.
- Jendrysik, K. (2023). Metody nauczania śpiewu i ich skuteczność w aspekcie rozwoju kompetencji wokalnych dzieci w klasie pierwszej szkoły podstawowej – stań badań własnych. *Zagadnienia Aktualnie Poruszane przez Młodych Naukowców*, (22).
- Kamińska, B. (1997). *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich rozwój i uwarunkowania*. Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Kodály, Z. (2002). *O edukacji muzycznej pisma wybrane*. Warszawa: Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.
- Przychodzińska, M. (1969). *Muzyka i wychowanie*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Smółka, L., Symula, M. (2020). *Dziecko i nauczyciel w procesie kształcenia muzycznego na szczeblu elementarnym*. Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny.
- Waluga, A., Weiner, A. (2016). *Kompetencje muzyczne absolwentów I etapu edukacyjnego podstawowych szkół ogólnokształcących i ich wybrane determinanty. Raport z badań*. Warszawa: Instytut Muzyki i Tańca, Stowarzyszenie im. Zoltána Kodály w Polsce.
- Weiner, A. (2010). *Kompetencje muzyczne dzieci w młodszym wieku szkolnym. Determinanty, zależności, perspektywy rozwoju*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

ABSTRACT

The article presents part of the research conducted as part of the preparation of the doctoral dissertation. The scope of the research included the topic of vocal education of children aged 6–7 and the working methods used by teachers in teaching songs at the first level of education. The research took place in the 2021/2022 school year, with the participation of 16 teachers and 205 students (their pupils) of the first grades of heritage schools in the Silesian Voivodeship. The research aimed to learn and examine methods of teaching songs in the first grade of primary schools and to every extent to which these methods are recognized in the development of children's vocal skills. The article presents the assumptions and course of the research, along with the results of its part – the study of key students. In addition, the tool used in the second source – the teacher survey – was described, i.e. the Song Teaching Diary, which is an original way of the teaching process, including methods of working with students obtained by teachers who received shares in the source. The article describes some of the research carried out and reports the results obtained at its first stages. The final results will be presented in the doctoral dissertation.

Keywords: music education; early childhood education; singing; vocal competences; teachers' competences